

Rapor*

Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmaları

Giriş

Türkiye'de başkanlık sistemi ile ilgili tartışmalar uzunca bir zamandan beri devam etmektedir. Milliyet gazetesinin 1950 tarihinden itibaren sözcük taramasına açık olan arşivinde yapılan bir arama, bu gazetede "başkanlık sistemi" ibaresinin ilk defa 1958 yılında Pakistan'la ilgili bir haberde geçtiğini, 60'lar boyunca ifadenin genellikle diğer ülkelerle ilgili haberlerde ve çok az sayıda kullanıldığını göstermiştir. 1970'lerde ise ifadenin daha sık olarak ve Türkiye ile ilgili haber ve yorumlarda da kullanılmaya başladığı, bu gazetede Türkiye için bu sistemi savunan ilk köşe yazarının 23 Mayıs 1970 tarihli ve "Bu Ultra Demokrasi Nereye Varır?" başlıklı yazısıyla Burhan Felek olduğu görülmektedir.

Felek, aşırı özgürlüğün anarşiye götüreceği konusunu işlediği yazısını şu cümlelerle tamamlamıştır:

"Bence işlerin düzelmesi için, devlet mefhumunu iyi anlatan ve devleti korumayı hık mık dedirtmeden iyice sağlayan, mesuliyet ve yetkileri açıkça belirten başkanlık sistemi üzerine kurulmuş bir demokrasi lazım. Bu hem bizim ananemize, hem Atatürk idaresine, hem gerçeklerimize daha uygun olur."

Aynı gazetede başkanlık sistemini savunmasıyla habere konu olan ilk siyasetçi, kontenjan senatörü Kasım Gülek'tir. "Gülek, Cumhurbaşkanını

* Bu yazı, SETA tarafından Salih Bayram koordinatörlüğünde hazırlanmış olan "Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmaları" başlıklı Rapor'dan alınmıştır.

Başkanlık sistemi önerisini savunmak veya eleştirmek için kullanılabilir argümanlar köşe yazarları tarafından üretilebileceği gibi akademik literatürden veya partilerin açıklamalarından da gelebilir.

Halkın Seçmesini İstiyor” başlığıyla verilen 20 Aralık 1970 tarihli bir haberde, Meclis’te bu konuda bir konuşma da yapan Gülek’in şu sözlerine yer verilmektedir: “Türk milleti, güler yüzlü, sevilir, sayılır amma otoriteli bir devlet hasreti içindedir. Demokratik rejim içinde böyle bir devlet mümkündür. Bu da, Başkanlık sistemi ile mümkün olabilir.” Gülek sözlerinin devamında denetim için Meclis’in de güçlendirilmesi gerektiğinden bahisle dar bölge seçim sistemine geçilmesini de savunmaktadır.

Bu örneklerin de gösterdiği üzere başkanlık sistemi Türkiye’de siyasetçiler ve gazeteciler tarafından 1970’lerden beri tartışılan bir konu olmuştur. Bu iki örnekte sonraki tartışmalarda da zaman zaman kullanılan argümanlardan bazılarını bulmak mümkündür. Ancak bu çalışmanın amacı başkanlık tartışmalarının tarihini detaylı olarak incelemek değil, son birkaç yıldan bu yana yapılan tartışmaları, özellikle de kanaat önderleri olarak kamuoyunun oluşmasında önemli bir rol oynayan köşe yazarlarının konu hakkında yazdıklarını söylem analizine tabi tutmaktır.¹

...

Tartışmada kullanılabilir argümanlar

Başkanlık sistemine karşı çıkan ve destek veren köşe yazarları en çok hangi argümanları kullanmaktadır? Destek verenler hangi gerekçelerle başkanlık sistemini istemekte, karşı çıkanlar hangi gerekçelerle öneriyi eleştirmektedir? Tartışma en çok hangi noktalar üzerinde yoğunlaşmaktadır?

Bu gibi soruları cevaplamak için iki tarafın en çok kullandığı kalıp ifadeler incelenebilir. Bir sonraki bölümde bu ifadeler sayısal metin analizi yöntemleri kullanılarak incelenecektir. Ancak en çok hangilerinin kullanıldığına geçmeden önce yapılması gereken, kullanılabilir argümanlar havuzunu tespit etmektir.

Başkanlık sistemi önerisini savunmak veya eleştirmek için kullanılabilir argümanlar köşe yazarları tarafından üretilebileceği gibi akademik literatürden veya partilerin açıklamalarından da gelebilir. Aşağıda sırasıyla önce akademik literatürde, sonra partiler tarafından oluşturulan metinlerde görülen argümanlar sıralanmış, son olarak da bunlara köşe yazarları tarafından üretilen argümanlar eklenmiştir. Tekrar vurgulamak gerekirse bu listenin amacı sadece köşe yazarlarının potansiyel olarak kullanabilecekleri argümanları tespit etmektir; uygulamada hangilerinin daha çok kullanıldığı, hangilerinin hiç kullanılmadığı bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

Akademik literatürdeki argümanlar

Başkanlık sistemi ve genel olarak hükümet sistemleri ile ilgili akademik literatürde başkanlık sisteminin avantajları ve dezavantajları konusu önemli bir yer tutmaktadır. Juan Linz’in “Başkanlık Sisteminin Tehlikeleri” başlıklı ve Prof. Dr. Ergun Özbudun’un çevirisiyle Türkçeye kazandırılan 1990 tarihli meşhur makalesi² ile başlayan bu tartışmalarda, başkanlık sistemini savunan ve eleştiren birçok teorik argüman ileri sürülmüştür. Konu ile ilgili

1. Salih Bayram, Türkiye’de Başkanlık Sistemi Tartışmaları, Seta Yayınları, İstanbul, 2016, s. 11, 12
2. Juan J. Linz, “Başkanlık Sisteminin Tehlikeleri”, Çev. Ergun Özbudun, Ed. Larry Diamond ve Marc F. Plattner, Demokrasinin Küresel Yükselişi (Yetkin Yayınları, Ankara: 1995), s. 143-160.

kapsamlı bir derleme kitap hazırlayan meşhur siyaset bilimci Arend Lijphart bu kitaba yazdığı giriş yazısında³ avantajlar ve dezavantajlar konusunda ileri sürülen argümanlardan en önemlilerini maddeler halinde sözetlemiştir. Konu çok geniş olduğu için daha uzun listeler hazırlamak mümkünse de, teorik literatürdeki argümanları topluca görmek için iyi bir özet niteliğinde olan Lijphart'ın listesi kullanılabilir:

A. Başkanlık Sisteminin Avantajları

1. **Yürütmeye istikrar:** Başkanlık sistemlerinde hükümetin görev süresi sabittir, iki seçim arasında güven oyu/güvensizlik oyu gibi mekanizmalarla hükümetin düşürülmesi mümkün değildir. Dolayısıyla hükümetler daha uzun süre görevde kalır.

2. **Yürütmenin başının doğrudan halk tarafından seçilmesi:** Başkanlık sisteminde yürütmenin başı olan başkan doğrudan seçmenler tarafından seçilir, parlamenter sistemlerde ise parlamento tarafından seçilir. Parlamenter sistemlerde yürütmenin başı olan başbakanın kim olacağı bazen koalisyon pazarlıklarının seyrine, hatta cumhurbaşkanının tercihlerine göre de şekillenebilirken, başkanlık sistemlerinde yürütmeyi belirleyen tek faktör seçmenin tercihleridir.

3. **Kuvvetler ayrılığının daha güçlü olması:** Başkanlık sistemlerinde kuvvetler ayrılığı daha güçlüdür. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi, parlamenter sistemde hükümet parlamento içinden çıkar, hükümet üyeleri çoğunlukla aynı zamanda milletvekilidir yani yasama organının da üyesidir. Başkanlık sisteminde ise bir kişinin aynı anda iki ayrı organda görev yapmasını engelleyen katı kurallar mevcuttur. İkinci olarak, başkanlık sistemlerinde yasama ve yürütme organlarının birbirlerinin varlığını onaylama veya sona erdirmeye yetkisi yoktur: Parlamento hükümetin görevini sona erdiremez, hükümet de erken seçim kararı alarak parlamentonun görevini sona erdiremez. Bu iki nedenden dolayı iki organ arasında en azından üyeler ve görev süreleri bakımından "karşılıklı bağımsızlık" olduğu söylenebilir.

B. Başkanlık Sisteminin Dezavantajları

4. **Esnekliğin olmaması:** Bu durum yukarıda avantaj olarak dile getirilen birinci maddenin, yani hükümetin parlamento tarafından iki seçim arasında düşürülememesinin bir sonucudur. Parlamenter sistemlerde hükümet başarısız olduğunda bu hükümetten kurtulmak için illa ki bir sonraki seçimlerin beklenmesi gerekmez. Yeterli sayıda milletvekili hükümetten desteğini çektiğinde güvensizlik oyu mekanizması işletilerek hükümetin görevine son verilebilir. Özellikle koalisyon hükümetlerinde görülebilen bu durum daha nadir olarak çoğunluğu küçük olan tek parti hükümetlerinde de görülebilir. Parlamenter sistemlerde meclis hükümeti düşürebileceği gibi hükümet partisi/koalisyonu da çeşitli siyasi mülahazalarla erken seçim kararı alarak parlamentonun görevini vaktinden önce sona erdirebilir. Her

Başkanlık sistemlerinde hükümetin görev süresi sabittir, iki seçim arasında güven oyu/güvensizlik oyu gibi mekanizmalarla hükümetin düşürülmesi mümkün değildir. Dolayısıyla hükümetler daha uzun süre görevde kalır.

3. Arend Lijphart (ed.), *Parliamentary Versus Presidential Government*. (Oxford University Press, Oxford: 1992).

Başkanlık
sisteminde
demokrasinin
kesintiye
uğraması veya
sona ermesi
temayülü
parlamentar
sisteme göre
daha mı fazladır?
Eğer böyleyse
bunun nedenleri
hükümet
sisteminde
mi aranmalı
başka yerde mi
aranmalıdır?

iki durum da genellikle siyasi kriz anlarında kullanılacak yöntemlerdir ve krizin aşılmasına yararlar. Başkanlık sistemi ise kriz anlarında devreye alınacak bu gibi mekanizmalardan mahrumdur. Son derece başarısız da olsa hükümet bir sonraki seçime kadar işbaşındadır, değiştirme imkanı yoktur.

5. **Çoğulcu değil çoğunlukçu olması:** Başkanlık seçimlerinin tek bir kazananı vardır ve kazanan hükümeti kurar. Başkanlık seçimini kazanan adayın başka partilerle koalisyon kurmaya ihtiyacı yoktur. Sonuç olarak yürütme organı daima tek partinin kontrolü altındadır. Parlamenter sistemlerde ise yürütme organı bazen tek partinin kontrolü altındadır, bazen de birden fazla parti hükümeti paylaşır, yani koalisyon kurar. Koalisyon ise güç paylaşımı demektir ve çoğulcu bir yöntemdir.

6. **Yasama ve yürütme organları arasında çatışma ihtimali:** Başkanlık sistemlerinde yürütme ve yasama organları için ayrı ayrı iki seçim yapılır. Bu iki seçimi farklı partilerin kazanması mümkün olduğu için yasama ve yürütme organlarının rakip partiler tarafından kontrol edilmesi ihtimali vardır. ABD’de “bölünmüş yönetim”, Fransa’da “kohabitasyon” olarak adlandırılan bu gibi durumlarda yasama ve yürütme organlarının uyumlu bir şekilde çalışması mümkün olmayabilir. İki organ arasında çatışma ve anlaşmazlıklar olduğunda, devletin işleyişinde tıkanmalar görülebilir. Köşe yazarları akademik literatürdeki teorik tartışmalarda ileri sürülen bu argümanları kullanabilecekleri gibi, başkanlık sisteminin performansını inceleyen ampirik literatürden gelen argümanları da kullanabilirler.

Hükümet sistemlerinin performansını veya sonuçlarını inceleyen bu literatürde yine birçok tartışma konusu olmakla ve çok sayıda gösterge ve değişken kullanılmakla beraber, üzerinde en fazla durulan değişken demokrasinin kesintiye uğraması veya sona ermesidir.

7. **Demokrasinin sona ermesi/kesintiye uğraması:** Başkanlık sisteminde demokrasinin kesintiye uğraması veya sona ermesi temayülü parlamenter sisteme göre daha mı fazladır? Eğer böyleyse bunun nedenleri hükümet sisteminde mi aranmalı başka yerde mi aranmalıdır?

Parti metinlerindeki argümanlar

Köşe yazarları akademik literatürden gelen argümanların yanı sıra akademik literatürde görülmeyen veya önemli bir yer tutmayan ama partiler tarafından üretilen argümanları da kullanabilirler. Bu tartışmanın asli aktörlerinden olan siyasi partilerin başkanlık sistemi konusunda ne gibi argümanlar geliştirdiklerini görmek için parlamentoda grubu olan dört partinin internet sitelerinde Google Gelişmiş Arama özellikleri kullanılarak bir arama yapılmış ve başlığında “başkanlık sistemi” ifadesi geçen yazılar toplanmıştır. ⁴ Partilerin resmi sitelerinde yayınladıkları bu yazılara bakıldığında ilk olarak göze çarpan, konu ile ilgili yazıların dağılımındaki büyük oransızlıktır. akparti.org.tr sitesinde başlığında “başkanlık sistemi” ifadesini barındıran 67 yazı varken, chp.org.tr sitesinde 7, mhp.org.tr sitesinde ise sadece 2 yazı bulunmuştur. hdp.org.tr sitesinde ise bu kriterlere uyan hiçbir yazı

yoktur. Dolayısıyla partilerin konu ile ilgili söylemleri hakkında yapılacak ilk değerlendirme AK Parti dışındaki partilerin konuya çok az ilgi gösterdiği. Siyasi parti metinlerinde görülen argümanlar ise aşağıdaki gibidir:

C. AK Parti Metinlerindeki Argümanlar

8. Hızlı karar alma/etkin yönetim: Başkanlık sistemi yürütmenin daha hızlı karar almasına izin veren bir sistemdir. Bu sayede daha etkin bir yönetim ortaya çıkacaktır, gelişen olaylara zamanında tepki vermek daha kolay olacaktır. Parlamenter sistemde karar alma mekanizmalarında görülen yavaşlıklar ve bunlardan kaynaklanan sorunlar ortadan kalkacaktır.

9. Parlamenter sistemdeki çift başlılık: Parlamenter sistemde yürütme Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında bölünmüş durumdadır. Bu çift başlılık zaman zaman anlaşmazlıklara, gerilimlere, tıkanmalara yol açabilmektedir. Atamalarda veya başka konularda hem Cumhurbaşkanının hem de Başbakanın imzası gerektiğinde bu iki aktörün uzlaşması bazen zor olmaktadır. Bunun örnekleri önceki Cumhurbaşkanlarının dönemlerinde sık sık görülmüştür.

10. Başkanlık sistemi federal sistem değildir: "Başkanlık sistemi ile federal sistem veya eyalet sistemi aynı şey değildir, biri varsa diğeri de bulunması şart değildir." AK Parti metinlerinde sıkça görülen bu tema, muhalefetin bir kısmı tarafından geliştirilen bir söyleme cevap niteliğindedir.

11. Başkanlık sistemi otoriter bir sistem değildir: "Başkanlık sistemi tıpkı parlamenter sistem veya yarı başkanlık sistemi gibi demokratik bir sistemdir, demokrasi bakımından ileri ülkelerde görülür." Bu tema da yine muhalefet partileri tarafından sıkça kullanılan başkanlık sisteminin otoriterleşmeye hatta diktatörlüğe götüren bir yol olduğu söylemine cevap niteliğindedir.

12. Koalisyonları engeller: Başkanlık sistemi daima tek parti hükümetleri çıkaracağı için koalisyonları engeller. Türkiye koalisyonlardan çok çekmiştir, başkanlık sistemi Türkiye'yi koalisyonlardan kurtaracaktır.

13. Önceki liderler de savunmuştu/pozitif: Başkanlık sistemi Türk siyasi hayatında ilk defa AK Parti tarafından getirilen bir öneri değildir. Başta Özal ve Demirel olmak üzere daha önceki liderler tarafından da savunulmuştur. Bu iki Cumhurbaşkanı da kendileri bizzat yaşayıp sistemin sorunlarını gördüklerinden dolayı başkanlık sistemine geçilmesini istiyorlardı. Erbakan ve Türkeş de zaman zaman başkanlık sistemini savunan açıklamalar yapmış, yazılar yazmıştı.

14. Tartışılın: Başkanlık sisteminin bütün öneriler gibi en azından kamuoyunda tartışılması, iyi yönlerinin ve kötü yönlerinin incelenmesi gerekir. Tartışmayı bile reddetmek yanlıştır.

15. Türk tipi/pozitif: Başka sistemleri taklit etmemiz gerekmez. Başkanlık sisteminin ve yarı başkanlık sisteminin uygulandığı diğer ülkeleri inceleyelim, bu ülkelerdeki sistemlerin iyi yönlerini alalım, aksayan yönlerini almayalım. Kendi tarihimize, siyasi geleneklerimize de uygun bir başkanlık sistemi modeli oluşturalım.

Parlamenter sistemde yürütme Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında bölünmüş durumdadır. Bu çift başlılık zaman zaman anlaşmazlıklara, gerilimlere, tıkanmalara yol açabilmektedir. Atamalarda veya başka konularda hem Cumhurbaşkanının hem de Başbakanın imzası gerektiğinde bu iki aktörün uzlaşması bazen zor olmaktadır.

Türkiye'de 1980 sonrasında oluşturulan sistem Cumhurbaşkanına diğer parlamenter sistemlerde görülmeyen aşırı yetkiler verdiği için zaten tam anlamıyla parlamenter bir sistem değildir. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmeye başlaması ile mevcut sistem parlamenter sistemden daha da uzaklaşmıştır.

16. Kazanamayacaklarını düşündükleri için karşı çıkıyorlar:

Başkanlık sistemine muhalefet eden partiler bunu kendi menfaatlerini düşünerek yapmaktadırlar. Başkanlık sistemi halkın en az yüzde 50'sinden oy alabilmeyi gerektirir. AK Parti dışındaki partiler böyle geniş kitlelere hitap edebilecek politikalar geliştirmedikleri, sadece marjinal grupların menfaatlerini savunmayı tercih ettikleri için başkanlık sisteminde hükümet olma şanslarının olmadığını düşünerek başkanlık sistemine karşı çıkmaktadırlar.

17. Ekonomiye katkı sağlar: Başkanlık sistemi yürütmede istikrar getirecek, bu da ekonomi yönetimine duyulan güveni artıracak, dolayısıyla Türkiye ekonomisi başkanlık sisteminden olumlu etkilenecektir. Enflasyon, büyüme, işsizlik gibi makroekonomik göstergeler başkanlık sistemi ile daha iyiye gidecektir. Dünyanın büyük ekonomilerine baktığımızda çoğunun başkanlık sistemi ile yönetildiğini görürüz.

18. Hesap verilebilirlik: Koalisyon hükümetleri olmayacağı için başkanlık sisteminde hükümetin politikalarından kimin sorumlu olduğu açık bir şekilde belli olacaktır. Partiler seçim vaatlerini yerine getirmemelerinin bahanesi olarak koalisyon ortaklarının engellemelerini gösteremeyecektir. Bir hükümet döneminde işler iyiye gitmişse seçmen kimi mükafatlandıracağını, kötüye gitmişse kimi cezalandıracağını açıkça bilecektir.

19. Tarihimizde örneği var: Türkiye'de Atatürk'ün vefatına kadar, hatta 1950'ye kadar fiili olarak bir başkanlık sistemi zaten vardı. Adı her ne kadar parlamenter sistem olsa da fiiliyatta sistemin işleyişi başkanlık sistemi idi. Cumhurbaşkanları tarafsız değildi, aynı zamanda parti lideriydi. Dolayısıyla başkanlık sistemi tamamen yeni bir sistem getirmek değil, daha önce de kullanılmış olan bir sistemi tekrar yürürlüğe koymaktır.

20. Darbeleri önler: İki seçim arasında milletvekili istifalarıyla veya güvensizlik oyu gibi mekanizmalarla hükümetin düşürülmesi mümkün olmadığı için, demokrasi dışı müdahaleler zorlaşır. Asker tarafından veya çeşitli çevreler tarafından milletvekilleri üzerinde parti değiştirmeleri veya hükümetten desteklerini çekmeleri yönünde baskı kurularak hükümetlerin düşürüldüğü örnekler tarihimizde görülmüştür. Başkanlık sisteminde hükümetin süresi sabit olacağı için bu gibi demokrasi dışı müdahaleler olmayacaktır.

21. Türkiye'deki mevcut sistem parlamenter sistem değildir: Türkiye'de 1980 sonrasında oluşturulan sistem Cumhurbaşkanına diğer parlamenter sistemlerde görülmeyen aşırı yetkiler verdiği için zaten tam anlamıyla parlamenter bir sistem değildir. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmeye başlaması ile mevcut sistem parlamenter sistemden daha da uzaklaşmıştır. Cumhurbaşkanının yetkileri çok ama sorumluluğu sıfırdır. Bu durumda Cumhurbaşkanının yetkilerinin azaltılarak veya seçilme yöntemi değiştirilerek parlamenter bir sisteme geçilmesi, veya başkanlık sistemine geçilmesi gerekmektedir. Birinci seçenek seçmenlerin kabul edebileceği bir seçenek olmadığından dolayı ihtimal dışıdır, bu durumda yapılması gereken tek şey başkanlık sistemine geçilmesidir.

D. CHP Metinlerindeki Argümanlar

22. Türk tipi/negatif: AK Parti'nin getirmek istediği sistem dünyada örnekleri olan demokratik başkanlık sistemi değil, bize özgü alaturka bir sistemdir. Bu sistem otoriter bir sistemdir, adına Türk tipi veya Türkiye modeli denmesi de asıl niyetin başkanlık sistemi veya daha fazla demokratikleşme değil, tam aksine demokrasiden uzaklaşmak, tek adam sistemis oluşturmak olduğunu göstermektedir.

23. Otoriterleşme/diktatörlük: Başkanlık sistemi önerisi AK Parti'nin, daha özelde de Erdoğan'ın diktatörlük arzularının dışı vurumudur. Erdoğan başkanlık sistemi ile bütün gücü tek elde, kendisinde toplamak istemekte, bu yolla özlemini kurduğu tek adamlık, diktatörlük, sultanlık rejimine geçmeyi hedeflemektedir.

24. Daha önemli sorunlarımız var: Türkiye'nin hükümet sisteminin değiştirilmesi diye acil bir sorunu yoktur. Çok daha acil ekonomik sorunlar, demokratikleşme alanında mesela yüzde 10 barajının kaldırılması gibi daha önemli adımlar bulunmaktadır. Böyle önemli konular dururken hükümet sisteminin tartışılması kaldıramayacağımız bir lükstür. Daha önemli konular dururken nispeten önemsiz konular üzerinde zaman harcamak, gereksiz yere enerjimizi tüketmektir.

25. AK Parti-İmralı ittifakı: Başkanlık sistemi, AK Parti ile PKK lideri Öcalan arasındaki pazarlıkların bir parçasıdır. Başkanlık sistemi federasyon getireceği için iki tarafın da ortak menfaatindedir. Başkanlık sistemi ile Erdoğan istediği tek adam yönetimine, PKK istediği federasyon sistemine kavuşmaktadır.

E. MHP Metinlerindeki Argümanlar

26. Federasyon/bölünme: Başkanlık sistemi federasyon demektir. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerin çoğu/tamamı aynı zamanda federal yönetim şekline de sahiptir. Dolayısıyla başkanlık sistemine geçilmesi demek Türkiye'nin üniter devlet yapısına zarar verilmesi demektir, bu yüzden başkanlık sistemine karşı çıkılması gerekir.

27. Türkeş yanlış anlaşılış: MHP lideri Türkeş'in başkanlık sistemini savunduğu doğrudur, ancak bu görüşlerin alındığı Dokuz Işık metninin tamamı okunduğunda bunun tek başına bir hükümet sistemi tercihi değil, o metindeki diğer önerilerle bir bütün içinde anlamını kazanan bir teklif olduğu anlaşılacaktır. Türkeş'in görüşlerinin cımbızla ve çarpıtılarak alınarak AK Parti'nin ülkeyi bölme amaçlı başkanlık sistemi teklifine dayanak yapılması yanlıştır.

Köşe yazılarındaki argümanlar

Köşe yazarları parti metinlerinde ve konuyla ilgili akademik literatürde görülen bu argümanların dışında argümanlar da geliştirmişlerdir: 28. Hükümet sistemi her şey demek değildir: Başkanlık sistemi veya parlamenter sistem tek başına her şey değildir, bir ülkeyi kaçınılmaz olarak refaha da

Türkiye'nin hükümet sisteminin değiştirilmesi diye acil bir sorunu yoktur. Çok daha acil ekonomik sorunlar, demokratikleşme alanında mesela yüzde 10 barajının kaldırılması gibi daha önemli adımlar bulunmaktadır. Böyle önemli konular dururken hükümet sisteminin tartışılması kaldıramayacağımız bir lükstür.

Anketlere bakıldığında halkın büyük çoğunluğunun başkanlık sistemine karşı olduğu görülmektedir. AK Parti önerisinde başkanın yetkileri çok fazladır. Başkan isterse ülkeyi kararnamelerle yönetebilir. Denge ve fren mekanizmaları ve parlamento ise zayıftır. Yargı da zayıftır, denetleme işlevini yerine getiremeyecektir. Kuvvetler ayrılığı değil kuvvetlerin tek elde toplanması öngörülmektedir.

götürmez, çöküşe de götürmez. Sihirli değnek değildir, felaket de değildir. Önemli olan sistemin nasıl uygulandığıdır. Bir sistemin başarılı olabilmesi için hükümet sistemi reformunun yanı sıra/yerine seçim sistemi, parti içi yönetim gibi alanlarda da reformların yapılması gerekir.

29. Tek bir başkanlık sistemi yoktur: Dünyada çok çeşitli başkanlık sistemleri var, biz hangisini istiyoruz, buna karar vermemiz gerekir. ABD'deki başkanlık sistemi farklıdır, Latin Amerika'daki başkanlık sistemi farklıdır.

30. Kişiler üzerinden tartışmayalım: Türkiye'de konu kişiler üzerinden tartışılmaktadır, halbuki kimin başkan olacağından bağımsız bir şekilde sistem tartışması yapılması gerekir.

31. AK Parti bunu vaat etmemiştir: AK Parti'nin programında ve önceki seçim beyannamelerinde başkanlık sistemi yoktur. Hatta bazı seçim beyannamelerinde parlamenter sistemin güçlendirilmesi vaadi vardır. Dolayısıyla AK Parti sözünden dönmektedir veya en azından seçmenden aldığı yetki başkanlık sistemini getirme konusunu kapsamamaktadır.

32. Çözüm sürecini hızlandırır/güçlendirir/kolaylaştırır: Hükümetin görev süresi sabit olacağı için yakın siyasi kaygılardan ziyade uzun vadeli planlar yapmak ve bu planları uygulamak daha kolay olacak, bunun bir parçası olarak Kürt sorunuyla ilgili çözüm sürecinin uygulanması da kolaylaşacaktır.

33. Halk başkanlık sistemini istemiyor: Anketlere bakıldığında halkın büyük çoğunluğunun başkanlık sistemine karşı olduğu görülmektedir.

34. Başkanlık sistemi iyidir, AK Parti'nin önerisi kötüdür: İtirazımız başkanlık sistemine değil, AK Parti'nin önerisindedir. Başkanlık sistemi genel olarak başarılı bir sistemdir ancak AK Parti önerisi başkanlık sistemi getirmemektedir. AK Parti önerisine başarılı başkanlık sistemi örneklerinden ayrıldığı için karşı çıkılması gerekir.

35. Başkanlık sistemi Türkiye'nin siyasi geleneklerine uymaz: Türkiye'de çok uzun zamandan beri parlamenter sistem uygulanmaktadır, siyasal kültürümüz bu sistem etrafında şekillenmiştir. Tamamen farklı bir sistem olan başkanlık sistemine geçilmesi çok büyük bir değişikliktir ve siyasi aktörlerin alışık olmadığı bir sistem olacağından dolayı sorunlara neden olacaktır. Elimizde işleyen, nasıl çalıştığını bildiğimiz, alışık olduğumuz bir sistem varken bunu bırakıp önemli bir neden yokken bu kadar radikal bir değişikliğe gitmek maceracılık olacaktır.

36. AK Parti önerisinde kuvvetler ayrılığı yok/başkana çok fazla yetki veriliyor: AK Parti önerisinde başkanın yetkileri çok fazladır. Başkan isterse ülkeyi kararnamelerle yönetebilir. Denge ve fren mekanizmaları ve parlamento ise zayıftır. Yargı da zayıftır, denetleme işlevini yerine getiremeyecektir. Kuvvetler ayrılığı değil kuvvetlerin tek elde toplanması öngörülmektedir.⁵